

УДК 332.3 (075.8)

ББК 65.9.32-5я7

Е12

*Затверджено вченою радою Національного університету
водного господарства та природокористування.
(Протокол № 6 від 27 червня 2014 р.)*

*Схвалено вченою радою Інституту регіональних досліджень
НАН України 3 липня 2014, протокол № 5*

Рецензенти:

Скрипчук П. М., д.е.н., професор Національного університету водного господарства та природокористування;

Стельмахук Л. М., д.е.н., професор Хмельницького економічного університету, м. Хмельницький;

Рокочинський А. М., д.е.н., професор Національного університету водного господарства та природокористування.

Е12

В. І. Павлов, О. Ю. Лесняк, А. В. Сташук, Т. В. Семешук.

Економіка водокористування: навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни. – Рівне : НУВГП, 2014. – 247 с.

У навчальному посібнику відображено економічні основи водокористування. Висвітлено теоретико-методологічні положення та особливості водокористування суб'єктами господарювання за видами економічної діяльності. Розглянуто правові аспекти державного регулювання та екологічні імперативи водокористування. Розкрито методи обліку і планування раціонального використання водних ресурсів, розглянуто підходи до економічної оцінки водних ресурсів та систему платежів і зборів за користування та забруднення водних об'єктів.

Навчальний посібник для самостійного вивчення дисципліни буде корисним для студентів економічних, екологічних, водогосподарських спеціальностей вищих навчальних закладів.

Літер.: 57.

УДК 332.3(075.8)

ББК 65.9.32-5я7

© Павлов В. І., Лесняк О. Ю., Сташук А. В.,
Семешук Т. В., 2014

© Національний університет водного
господарства та природокористування, 2014

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ I. ЕКОНОМІКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ВОДОКОРИСТУВАННЯ	8
Тема 1. Теоретичні положення водокористування	8
1.1. Сутність та значення системи водокористування.....	8
1.2. Предмет, об'єкт, завдання та методи науки водокористування.....	12
1.3. Принципи, види водокористування.....	16
1.4. Основні напрями водокористування.....	21
Тема 2. Методологічні аспекти водокористування	24
2.1. Світовий досвід регулювання процесів водокористування	24
2.2. Інтегроване управління водними ресурсами.....	28
2.3. Басейнове управління водокористуванням.....	35
2.4. Водогосподарське районування.....	43
Тема 3. Водокористування за видами економічної діяльності	46
3.1. Використання водних ресурсів у промисловості.....	46
3.2. Використання водних ресурсів у сільському господарстві.....	52
3.3. Використання водних ресурсів у комунальному господарстві.....	58
3.4. Водокористування в енергетиці, транспорті, рибному господарстві.....	64
Глосарій	76
Тестові завдання	79
Контрольні питання	81
РОЗДІЛ II. ПРАВОВО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ВОДОКОРИСТУВАННЯ	82
Тема 4. Правове регулювання водокористування	82
4.1. Законодавчі акти водокористування.....	82
4.2. Право власності на води та право водокористування.....	92
4.3. Державне регулювання використання водних ресурсів....	98
4.4. Відповідальність за порушення водного законодавства...	103
Тема 5. Облік і планування водокористування	106
5.1. Сутність та види водних кадастрів.....	106
5.2. Формування водогосподарських балансів.....	112
5.3. Схеми комплексного використання водних ресурсів.....	117
5.4. Державне планування водокористування.....	120

Тема 6. Екологічні імперативи водокористування	123
6.1. Сутність екологічного менеджменту та маркетингу.....	123
6.2. Екологічне нормування, стандартизація та сертифікація..	131
6.3. Екологічне ліцензування та експертиза	139
6.4. Екологічний аудит водокористування.....	145
6.5. Екологічне страхування водокористування.....	148
Глосарій.....	151
Тестові завдання.....	154
Контрольні питання	156
РОЗДІЛ ІІІ. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ	
ВОДОКОРИСТУВАННЯ.....	157
Тема 7. Фінансовий механізм водокористування	157
7.1. Концептуальні аспекти платності водокористування	157
7.2. Збір за спеціальне використання водних ресурсів	161
7.3. Екологічне оподаткування водокористування	169
Тема 8. Економічна оцінка водокористування	175
8.1. Витратна та рентна концепція оцінки водних ресурсів ...	175
8.2. Абсолютна та порівняльна економічна оцінка водних ресурсів.....	178
8.3. Формування тарифів на водопостачання та водовідведення.....	184
Тема 9. Визначення економічного збитку у	
водокористуванні.....	191
9.1. Сутність економічного збитку у водокористуванні.....	191
9.2. Розрахунок збитків від забруднення та нерационального використання водних ресурсів.....	195
Тема 10. Визначення економічної ефективності	
водоохоронних заходів.....	208
10.1. Поняття та види водоохоронних заходів.....	208
10.2. Види ефекту від проведення водоохоронних заходів.....	213
10.3. Види економічної ефективності від проведення заходів з раціонального використання та охорони водних ресурсів.....	215
10.4. Розрахунки економічної ефективності водоохоронних заходів.....	217
Глосарій.....	222
Тестові завдання.....	226
Контрольні питання	229
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	230
ДОДАТКИ.....	234

ПЕРЕДМОВА

Проблема води належить до найголовніших соціальних і науково-технічних проблем сучасності. Вирішення її значною мірою залежить від вивчення водних ресурсів, рівня знань про явища і процеси, що відбуваються в гідросфері, а також від ефективних заходів з раціонального використання і охорони природних вод.

Інтенсивний розвиток національного господарства країн світу, збільшення населення, освоєння нових територій і пов'язане з цими процесами різке збільшення водокористування на всіх континентах суттєво впливає на стан водних ресурсів. У найбільш освоєних районах земної кулі нині не залишилось річкових басейнів, гідрологічний режим яких не був би порушений господарською діяльністю людини. Усе це зумовлює постійну необхідність дослідження співвідношень між наявними природними водними ресурсами в різних частинах Землі й потребами в них різних сфер економічної діяльності, на основі виявлення змін, що вносяться у водний баланс і режим річкового стоку господарською діяльністю людини при різному рівні розвитку промисловості та сільського господарства, а також прогнозування водокористування і змін водних ресурсів окремих басейнів, континентів і Землі в цілому.

Забезпеченість національного господарства водними ресурсами впродовж тривалого часу, не сприймається як залежність від законів природи. Але в міру нарощування виробництва для задоволення суспільних потреб, особливо у ХХ ст., ця залежність проявляється все частіше й масштабніше. Наочною стала суперечність між економічними інтересами та екологічними вимогами. Одна проблема в цій ситуації полягає в збереженні тенденцій зростання потреб споживання водних ресурсів. Друга – в зменшенні їх обсягів, що зумовлено техногенним вилученням водних ресурсів та забрудненням водного середовища.

Поряд з цим, міжнародні експерти Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) встановили, що понад 60 % захворювань у світі зумовлено вживанням недоброякісної води. Високий рівень деградації навколишнього природного середовища, накопичення величезних обсягів відходів на невпорядкованих полігонах,